

DAL JSEM VÁM PŘÍKLAD

Dekretem *In Missa in Cena Domini* upravila Kongregace pro bohoslužbu a svátosti podle papežova přání rubriku *Missale Romanum*, která se týká mytí nohou (s. 300, č. 11), po staletí různým způsobem spjatého se čtvrtkem Svatého týdne. Mytí nohou se od reformy Svatého týdne v roce 1955 může konat také při večerní mši, kterou se začíná velikonoční triduum.

Obřad mytí nohou má ve světle evangelia podle Jana tradičně dvojí význam: napodobuje to, co udělal Kristus ve večeradle, když myl apoštolům nohy, a vyjadřuje sebedarování, jehož znamením toto gesto služby je. Ne náhodou se obřad nazývá *mandatum* [„přikázání“] — podle začátku antifony, která ho doprovází: »Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, dicit Dominus« [Nové přikázání vám dávám: Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás] (Jan 13,34). Přikázání bratrské lásky zavazuje Ježíšovy učedníky bez rozdílu a bez výjimky.

»Pontifex suis cubicularibus pedes lavat et unusquisque clericorum in domo sua« [Biskup myje nohy svým služebníkům a každý klerik ve svém domě] — uvádí už jeden starý bohoslužebný řád (*ordo*) ze 7. století. Obřad, prováděný v různých diecézích a opatstvích různě, se nachází také v Římském pontifikálu z 12. století po nešporách ve čtvrtek Svatého týdne a v praxi římské kurie v 13. století (»facit mandatum duodecim subdiaconorum« [papež koná *mandatum* dvanácti podjáhňům]). V *Missale Romanum* svatého papeže Pia V. (1570) je *mandatum* popsáno takto: »Post denudationem altarium, hora competenti, facto signo cum tabula, conveniunt clerici ad faciendum mandatum. Maior abluit pedes minoribus: tergit et osculatur« [Po obnažení oltářů se v příslušnou hodinu dá znamení klepadlem a klerici se scházejí, aby vykonali *mandatum*. Výše postavený myje, utírá a líbá nohy níže postaveným]. Děje se to během zpěvu antifon, z nichž poslední je *Ubi caritas*, a obřad je zakončen modlitbou *Pater noster* [Otče náš] a orací, která dává přikázání vzájemné služby do souvislosti s očistou od hříchů: »Adesto Domine, quaesumus, officio servitutis nostrae: et quia tu discipulis tuis pedes lavare dignatus es, ne despicias opera manuum tuarum, quae nobis retinenda mandasti: ut sicut hic nobis, et a nobis exterioria abluuntur inquinamenta; sic a te omnium nostrum interiora laventur peccata. Quod ipse praestare digneris, qui vivis et regnas, Deus, per omnia saecula saeculorum« [Prosíme tě, Pane, provázej svou pomocí naši pokornou službu, a když jsi ve své lásce umyl nohy svým učedníkům, nepohrdni tím, co dělaly tvé ruce, jak jsi nám to přikázal zachovávat; smyj z každého z nás vnitřní skvrny hříchů, jako si zde necháváme smývat a smýváme vnější poskvrny. To nám milostivě uděl ty sám, který žiješ a kraluješ, Bůh, po všechny věky věků — překlad Zdeňka Švédy]. Tato činnost je vyhrazena kléru (»conveniunt clerici« [klerici se scházejí]) a vysvětlena evangeliem slyšeným během ranní mše. Zdá se, že absence zmínky o počtu »dvanácti«

napovídá, že nejde jen o to, napodobovat, co udělal Ježíš ve večeřadle, ale spíš o to, uvádět podle příkladu do praxe hodnotu, která je pro jeho učedníky vždycky aktuální.

V *Caeremoniale Episcoporum* z roku 1600 je popis »De Mandato seu lotionis pedum« [O *mandatu* neboli mytí nohou] podrobnější. Je v něm zmínka o zvyku, podle kterého biskup (po nešporách nebo v době oběda, v kostele, v kapitulní síni nebo na jiném vhodném místě) myje, osuší a líbá nohy »třinácti« chudým lidem poté, co jim dá šaty, jídlo a almužnu; nebo to může být třináct kanovníků, podle místního zvyku a biskupova přání — biskup může dát přednost chudým i tam, kde je zvykem, že to jsou kanovníci: »videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, et charitatem prae se ferre, quam lavare pedes Canonicis« [je totiž jasné, že tak projevuje větší pokoru a lásku, než když myje nohy kanovníkům]. Obřad mytí nohou je tedy vyhrazen kléru, i když nevylučuje místní zvyklosti, které se týkají i lidí chudých a mladých (např. *Missale Parisense*), je to významné gesto, ale nevztahuje se na celý Boží lid. *Caeremoniale Episcoporum* tento obřad výslovně předepisovalo pro katedrály a kolegiální kostely.

S reformou Pia XII., která přemístila mši na památku večeře Páně (*Missa in Cena Domini*) znovu na večer, se mytí nohou mohlo z pastoračních důvodů konat během mše, po homilii, a předpokládalo »duodecim viri [...] selecti« [dvanáct vybraných mužů] »in medio presbyterii vel in ipsa aula ecclesiae« [uprostřed presbytáře nebo v samé aule kostela]; celebrant jim myje a osuší nohy (chybí už zmínka o políbení). Spíše klerický a vyhrazený charakter obřadu se tak mění, obřad se koná ve veřejném shromáždění a zmínka o »dvanácti mužích« dělá z mytí nohou explicitněji napodobující znamení, takřka jakési posvátné představení, které usnadňuje pochopit, co Ježíš dělal a měl na mysli v první Zelený čtvrtek.

Missale Romanum z roku 1970 nedlouho předtím reformovaný obřad zachovalo, ale některé prvky zjednodušilo: neuvádí počet »dvanáct«; obřad se koná »in loco apto« [na vhodném místě]; jedna antifona je vynechána a ostatní jsou zjednodušeny; zpěv *Ubi caritas* je přiřazen k průvodu při přípravě darů; je vynechána závěrečná část, dědictví z doby, kdy šlo o samostatný úkon mimo mši (*Pater noster*, verše a modlitba). Pro svou mimetickou hodnotu však zůstalo omezení jen na »viri« [muže].

Aktuální změna zajišťuje, aby mohly být pověřovány osoby vybrané z celého Božího lidu. Důraz se už neklade tolik na vnější napodobení toho, co Ježíš udělal, jako spíše na význam toho, co dovršil a co má univerzální dosah, totiž že dal sebe sama »až do krajnosti« pro spásu lidského rodu, že miloval láskou, která objímá všechny a ze všech dělá bratry a sestry tím, že následují jeho příklad. *Exemplum* [příklad], které nám dal — abychom i my dělali to co on (srov. Jan 13,14–15) —, ve skutečnosti přesahuje fyzické mytí nohou druhých lidí a zahrnuje všechno, co takové gesto hmatatelné služby lásky prokázané bližnímu vyjadřuje. Takový význam tohoto gesta připomínají a dokreslují všechny antifyony během mytí nohou, které nabízí *Missale*, jak pro ty, kdo obřad

mytí vykonávají a kdo jsou myti, tak pro ty, kdo ho sledují očima a zpěvem přijímají do svého nitra.

Mytí nohou není při mši na památku večeře Páně (*Missa in Cena Domini*) závazné. Posoudit vhodnost jeho zařazení mají podle okolností a pastoračních důvodů duchovní pastýři, tak aby to nebyl obřad jaksi automatický nebo umělý, zbavený smyslu a redukovaný na scénický prvek. Ani se z něho nemá stát obřad tak důležitý, aby se na něj soustředila všechna pozornost během mše na památku večeře Páně, která se slaví v »posvátný den, kdy náš Pán Ježíš Kristus byl za nás vydán« (vlastní *Communicantes* [V tomto společenství] římského kánonu); v instrukcích pro homilii se připomíná zvláštní charakter této mše — připomíná ustanovení eucharistie a kněžství i nového přikázání bratrské lásky, nejvyššího zákona pro všechny a vůči všem v církvi.

Je úkolem duchovních pastýřů, aby vybrali skupinku osob, které by reprezentovaly celý Boží lid — laiky, ordinované služebníky, osoby žijící v manželství i samostatně, v řeholích, zdravé, nemocné, děti, lidi mladé i staré —, nejen jednu kategorii nebo jeden stav. Kdo budou vybráni, měli by být ochotně k dispozici. Konečně kdo mají na starosti liturgické slavnosti, mají všecko připravit a uspořádat tak, aby to všem a každému pomohlo k plodné účasti na tomto okamžiku: *anamnēsis* [připomínkou] »nového přikázání« slyšeného v evangeliu je život každého Pánova učedníka.

✠ Arthur Roche
arcibiskup sekretář
Kongregace pro bohoslužbu a svátosti